כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת יתרו ■ י"ז שבט ה'תשע"ט ■ 23.01.2019 ■ גליון מס' 515

תפוצה לכל קהילות ישראל

הטעם לאיסור מלאכת שבת

/ הרה"ג ר' אביגדור נבנצל שליט"א

מקובל לחלק את עשרת הדברות לשתי חטיבות: חמש דברות ראשונות - מצוות שבין אדם למקום, וחמש אחרונות - מצוות שבין אדם לחברו. וכלשון הרמב"ן: "והנה עשרת הדברות חמשה בכבוד הבורא וחמשה לטובת האדם" (שמות כ, יג) ומה שציווה אותנו "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ" (שם יב) בדברה החמישית, ולכאורה היא מצווה שבין אדם לחברו, מסביר הרמב"ן: "כי לכבוד הבורא צוה לכבד האב המשתתף ביצירה" (שם). והנה מו"ר הרב נבנצל שליט"א מציע חלוקה אחרת:

1) שלוש דברות ראשונות: מצוות הנוגעות ליחסו של האדם אל הבורא; אמונה במציאות ה' ובייחודו, שלא לעבוד ע"ז ולא לפגוע בכבודו בנשיאת שמו לשוא.

2) חמש דברות האחרונות: מצוות הנוגעות ליחסו של האדם אל הברואים; לא לפגוע בחיי הזולת ("לֹא תִרְצָח") ולא באישיותו ("לֹא תִנְאָף") ולא בחירותו ("לֹא תִגְנֹב"- "בגונב נפשות הכתוב מדבר" סנהדרין פו.) לא לפגוע בזולת על ידי עדות שקר ולבסוף לא לחמוד את רכוש הזולת ולא את בת זוגו.

3) שתי הדברות האמצעיות: אלו מצוות הנוגעות לקשר שבין הברואים לבורא.

מצוות "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" מטרתה שנרגיש ונעיד שיש בורא לעולם והוא בקשר הדוק עם הנבראים. על ידי שמירת השבת אנחנו מצהירים שהקב"ה ברא את העולם בשישה ימים וביום השביעי שבת וינפש. הוא נתן לנו את יום השביעי לקדושה ולמנוחה, על מנת שנוכל להתקרב אליו, למרות שגם בימות החול אנחנו מתקרבים אליו על יד התפילה ולימוד התורה, אבל הוא רצה שיהיה לנו יום מיוחד שנעבוד אותו ונחזק את הקשר בינינו לבינו.

על פי רעיון זה מסביר הרב מהו הטעם לאיסור מלאכה בשבת; הרי גם בימות החול אנו מאמינים שהקב"ה ברא את העולם ומנהיג אותו, אלא שהאדם נוטל חלק בעשייה: חורש, זורע, אופה וכד'. כשמגיע השבת האדם נמנע מפעולות אלו ובכך מראה לעין כל שבעצם הוא אינו פועל מאומה, ולמרות שמותר לו לעשות פעולות שאינן כרוכות בחילול שבת, הרי שאינו מחדש כלום ובזה מצהיר מי הוא המנהיג האמיתי.

המצווה השנייה שבחטיבה זו היא: "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ". גם מצווה זו כלולה בקשר שבין הברואים לבורא שכן היא מזכירה לנו את שותפיו, וכדברי הגמרא: "שלשה שותפין הן באדם: הקב"ה ואביו ואמו" (קידושין ל:) ממילא יש לכבד אותם באותה מידה, ועל ידי קיום מצווה זו מתחזק הקשר בינינו לבין בוראנו, כפי שמובא בהמשך: "בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני"(שם). כמובן שכולנו, בנים והורים, כפופים אליו ית', לכן התורה מצווה: "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ" (ויקרא יט, ג) "אף על פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו... אתה ואביך חייבים בכבודי" (רש"י) אם כן לכבד את ההורים פירושו לכבד את ה'.

האדם נדרש להכיר טובה לכל מי שהטיב עמו. משה רבנו הכיר טובה ליאור שהגן עליו כשהיה תינוק ולעפר שכיסה בו את המצרי, וכל זה למרות שמדובר בדומם; כל שכן ההורים שהביאו את הבן לעולם וגידלו אותו; כל שכן מי שזכה וחינכו אותו לתורה וליראת שמיים, ולימדו אותו מה זה שבת ומה זה מצוות ואמונה תמימה. אך גם מי שלא זכה לכך מחויב בכיבוד הוריו שכן דאגו לו לכל צרכיו ונתנו מצידם את הטוב ביותר לפי הבנתם. אפילו במקרים קיצונים בהם האבא התעלם מבני משפחתו ולא דאג להם, עצם העובדה שהביא את הבנים לעולם מחייבת הכרת הטוב וצריכים לכבדו.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

היה חכם, לא רק צודק
שבע שמות היו לו ליתרו ואחד משמותיו היה "יתר", לפי רש"י סיבת השם "יתר - על שם שיתר פרשה אחת בתורה...
המשך בעמי 2

שוויית חורף
הנדסה גנטית בצמחים האם, מותר לעשות כן, מהי הנדסה גנטית ולשם מה היא נדרשת?...
המשך בעמי 3

כיצד משה השתחווה ליתרו
בפרשתנו פרשת יתרו (שמות י"ח, ז') כתוב: ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו...
המשך בעמי 7

סיפור לשבת
אלוהי כסף ואלוהי זהב
שמעון הצורף ידע בחייו ימים יפים יותר, ימים בהם ראה ברכה מרובה במעשי ידיו. עד עלייתו לארץ חי שמעון נטף בתונים...
המשך בעמי 7

שביבים
- הדרגה הגבוהה מכולן
- "ותכתוב ספר תורה בשמנו"
- רגלי המתפלל על ארץ ישראל
- מהי ברכת הפופקורן?

המשך בעמי 9

בנוסף לנקודה זו ישנו עניין נוסף משותף לשתי המצוות הללו. אדם שחייב חוב ממוני לחברו ואין לו לשלם את כל הסכום בבת אחת, ומסכמים ביניהם על תשלומים, לאחר כל תשלום, החוב הולך ופוחת עד שהחוב נפרע. לא כך פני הדברים ביחס לחוב בינינו לבין הבורא, החוב הולך וגודל כל הזמן: הרי אין סוף לחסד שעושה איתנו הקב"ה, וכשמקיימים מצווה מסוימת ו"יצאנו ידי חובה" הרי שצריכים להודות לו על שזיכנו לקיימה ובכך העניק לנו חיי נצח, והודאה זו גם למצווה תחשב וממילא צריכים שוב להודות על שזיכנו לקיים מצווה נוספת, וחוזר חלילה. הרי לנו שהחוב שלנו עם לקב"ה הולך וגדל. ראייה לדבר: בליל פסח אנו מברכים "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על אכילת מצה" ואוכלים מצות מצווה. אנו מברכים על כך שה' קידש אותנו וזיכנו לאכול מצה בלילה הזה. והנה בסוף ההגדה, כשמברכים ברכת "גאל ישראל" אנו אומרים: "...והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור"; מדוע מזכירים זאת? הרי כבר ברכנו "על אכילת מצה"? אלא שעל עצם הציווי לאכול מצה אנו צריכים להודות, על שחז"ל תיקנו לנו לברך ברכה על כל מצווה ומצווה, והרי לנו שהחוב רק גדל. הקב"ה אומר לאיוב: "מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם" (איוב מא, ג) אומרים חז"ל במדרש: מי הספיק לעשות משהו בשבילי לפני שהקדמתי אותו ונתתי לו מראש? מי מל את בנו לפני שנתתי לו בן? מי עשה מעקה לגגו או שם מזוזה על פתחו לפני שנתתי לו בית? הרי שהקב"ה נתן לנו את הכל ואנחנו רק "מחזירים" לו מעט מן המעט. ממילא אנחנו נשארים תמיד חייבים. הוא הדין ביחס למצוות כיבוד אב ואם: ככל שנשתדל ונקפיד במצווה זו, החוב שלנו כלפי ההורים רק יגדל. ולמה? משום שכפי שאמרנו אנחנו חייבים להכיר טובה להורים ולו רק בגלל שהביאו אותנו לעולם בו אנו יכולים לקיים מצוות ולזכות לחיי נצח (כל שכן אם חינכו אותנו לתורה ויראת שמיים) ותוך כדי שאנו מכירים להם טובה זוכים לקיים שוב, מצוות כיבוד אב ואם ועל קיום זה זוכים לשכר נוסף, עליו צריכים שוב להודות וחוזר חלילה. הרי לנו שהחוב שלנו כלפיהם רק גדל. ברור שזה לא צריך לייאש אותנו אלא להפך: ידיעה זו צריכה לחזק אותנו ולגרום לנו שמחה גדולה על שזכינו למצווה יקרה כזאת. אם נתבונן היטב ניווכח שעל ידי פעולות פשוטות יכולים לקיים מצוות כיבוד הורים. למשל כשמגישים להם כוס מים או כוס תה, או שעוזרים להם בכל דבר אחר, ולו הקטן ביותר, כל פעולה נחשבת למצווה בפני עצמה המעניקה לנו אריכות ימים כפי שכתוב: "לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ" (שמות כ, יב).

היה חכם, לא רק צודק

/ הרב יעקב הלוי פילבר

שבע שמות היו לו ליתרו ואחד משמותיו היה "יתר", לפי רש"י סיבת השם "יתר - על שם שיתר פרשה אחת בתורה: 'ואתה תחזה'". אלא שעל דברי רש"י יש שואלים: והרי יתרו לפני שאמר 'ואתה תחזה' הוא אומר כמה פסוקים, כמו: "מה הדבר הזה אשר אתה עושה", או "לא טוב הדבר אשר אתה עושה" וכן "נבול תבול" וכדומה, ורק לבסוף אחרי ששה פסוקים אומר יתרו למשה: "ואתה תחזה" ונותן לו את עצתו - מדוע לפי רש"י לא מחשיבים "כפרשה של יתרו" גם את הפסוקים הללו? על השאלה הזו השיב בעל "חידושי הרי"מ": כל הפסוקים שקדמו ל"אתה תחזה" היו דברי בקורת, (ואין זו חכמה רבה לעמוד ולהקשות ולהצביע על מגרעות, כל אחד מסוגל לכך), ביקורת אינה פרשה בתורה, מה שאין כן מ"ואתה תחזה", שמכאן מייעץ יתרו עצה נכונה, עצה שרק איש חכם יכול לתת, על כן נזקפת פרשה זו שיש בה עצה מעשית לזכותו של יתרו.

אך לפני שנעסוק בעצתו של יתרו עלינו להבין את התנהלותו של משה לפני שקיבל את עצת יתרו, והשאלה היא מה ראה משה מלכתחילה לשבת ולשפוט לבדו את העם מן הבוקר עד הערב, האם לא הבין מעצמו (בלי עצת יתרו) שלא יוכל לבדו לעמוד במשימה הזאת, ואם כן מדוע לא צירף משה מלכתחילה שופטים נוספים שיסייעו לו לשפוט את העם? אחד ההסברים להתנהגותו זו של משה הוא: שאכן משה ידע שההתנהלות שלו תביא לפיגור בפסקי הדין, אבל הוא העדיף להתנהל לאט מפני שידע שכל בעיה משפטית שתעבור תחת ידו תקבל את הפתרון הנכון יותר, ומשה העדיף תוצאות איכותיות גם אם הם מועטות מאשר הרבה פסקי דין של אנשים נוספים שאינם מושלמים. עצת יתרו למשה היתה: "היה חכם ולא רק צודק", כי הצרכים של החברה הם מורכבים ומגוונים, ואי אפשר להתמקד בפתרון בעיה בודדת בצורה טובה יותר במחיר ויתור על התמודדות עם מגוון בעיות רבות יותר. ולכן גם אם משה היה נותן תשובה מושלמת לבעיות המשפטיות המעטות שעסק בהן, אבל בה בשעה נשארו בעיות רבות אחרות שלא נפתרו.

"עצת יתרו" לא נכתבה בתורה לשעתה בלבד, יש בה גם מסר לדורות עד ימינו אנו, בהתנהלות הציבורית שלנו פעמים רבות אנחנו מתמקדים בנושא מסוים, כשלפתחנו ממתינות משימות רבות נוספות, ומאחר ואנו רוצים לעשות את הנושא הקרוב ללבנו בצורה היותר מושלמת, יש ואין אנו רגישים מספיק לשלמותם של יתר הנושאים. אין זה סוד שלא בטובתנו אנו עסוקים במידה מרובה בנושא ארץ ישראל, כמו בעת גזירות העקירה והגירוש מגוש קטיף שאילצו אותנו להיערך במלוא כוחנו לביטול הגזירה, מערכה שדרשה מאתנו לאחוז באמצעים רבים, אבל בה בשעה הייתה לנו אחריות גם על נושאים נוספים כמו "עם ישראל" או "תורת ישראל", ולא שאין אנו עסוקים בנושאים הנוספים הללו בצורה שוטפת בחיי יום יום שלנו, אלא שלפעמים מתוך הלהיטות שלנו לקדם את הנושא המרכזי שאנו עסוקים בו אין אנו בוררים באמצעים לקידומו, ולפעמים אנו גם נוקטים מהלכים או מעשים שיש בהם פגיעה והפרעה להשפעה שלנו על הנושאים האחרים כמו "עם ישראל", עד

שאנו מרחקים מהערכים שאנו מאמינים בהם יהודים רבים על ידי חלק מהמעשים שלנו. ויש שחלק מהאמצעים שאנו נוקטים בהם פוגעים במפעל החינוכי שלנו ועלולים לצרוב צריבה אנושה בנפשות הנוער שלנו. גם במקרה הזה עלינו להיות חכמים ולא רק צודקים. את ההחלטות צריך לקבל ברוב-יועץ ולא בשליפות מהבטן, לא בקיצוניות ולא בהתלהמות אלא בשיקול דעת הרואה גם את הנולד. על כן עם כל הכבוד לנוער שלנו העומד במערכה על ארץ ישראל במסירות נפש, אי אפשר להפקיד בידם את ההחלטות, כבר אמרו חז"ל [נדרים מ א]: "אם יאמרו לך ילדים בנה, וזקנים - סתור, שמע לזקנים ואל תשמע לילדים, שבנין ילדים סתירה וסתירת זקנים בנין" - ואחד הפירושים הוא שילדים כשאינם מרוצים מהבנין הקיים והם הרוצים לבנות דבר חדש, הם קודם כל סותרים את הישן עד שנשארים קרחים מכאן ומכאן. ואילו הזקנים הרוצים לסתור בנין ישן, הם קודם כל בונים את החדש ורק אח"כ יכולים לוותר על הישן. אפילו משה רבנו עם כל חוכמתו הכיר לבסוף שההתמקדות בקטע קטן תוך הזנחת המכלול כולו הוא אסון לכל המערכת ובצדק אומר לו יתרו: "נבול תיבול גם אתה, גם העם הזה אשר עמך" [שמות יח יח]. בהנהגת הציבור יש לתת תשובות לכלל כולו, גם אם התשובות לא תהינה מושלמות, כי בניית חלק מהעם תוך הזנחת חלקו האחר תביא בסופו של דבר לנבילת שני החלקים, (גם אתה, גם העם) זהו הלקח שאנו לומדים מ"עצת יתרו".

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

בעניין הנדסה גנטית בצמחים

שאלה:

לכבוד ידידי היקר ר' אברהם שי שריד הי"ו

אודות שאלתו בדבר הנדסה גנטית בצמחים האם מותר לעשות כן, הנה בתחילה יש לבאר מהי הנדסה גנטית ולשם מה היא נדרשת.

תשובה: חוקרי ומדעני זמננו השכילו לעשות פלאים ועל ידי פיענוח הקוד הגנטי יכולים לבודד בכל חי וצומח תאים מסוימים האחראים כל אחד לבדו על תכונה מסוימת.

ולדוגמא, בכל ירק, יש גן מסוים שהוא אחראי על צבעו של הירק, את הגן הזה אפשר להוציא מהירק ולהרכיב אותו בירק אחר, למשל 'עגבנייה', ובכך לגרום לעגבנייה לקבל את הצבע של אותו ירק בעל הגן.

כמו כן, אם למשל אנו רוצים שלעגבנייה יהיו חיי מדף ארוכים יותר ולא תמהר להירקב, ניקח ירק אחר שמחזיק מעמד יותר זמן כאשר הוא בשל, נמצא את הגן האחראי על ההבשלה, נוציא אותו ממנו ונרכיב אותו בעגבנייה, ובכך ניצור עגבנייה שיש לה חיי מדף ארוכים יותר, וכן על זה הדרך.

וכעת מאחר והנך מעורב בחברה העוסקת בגידולי פרחים ירקות וזרעים, שואל אתה האם פעולות כגון אלו מותרות על פי ההלכה, האם יש לחוש בזה לאיסור כלאים, וכן האם מותר להיות בעלים של חברה המבצעת פעולות כאלו, וכן לסחור בתוצרת חקלאית (ירקות) שנוצרו בדרך של הנדסה גנטית.

האם הרכבת ירקות זה בכלל 'כלאי האילן' או 'כלאי זרעים'

הנה אם אכן יש בהנדסה גנטית בגידולי הירקות והזרעים משום איסור כלאים, הרי שיש לשייך פעולות אלו לניידון של הרכבת ירקות זה בזה (מין בשאינו מינו) ויש לברר האם איסור הרכבת ירקות הוא בכלל 'כלאי אילן' או בכלל 'כלאי זרעים'.

ביאור הספק הוא שהנה כאשר אנו מדברים על 'כלאי זרעים' האיסור הוא שלא לזרוע זרעים שונים בערבוביא, אלא יש להפריד ביניהם או על ידי מחיצה או על ידי שמירה של מרחק מסוים[א].

לעומת זאת כאשר אנו מדברים על 'כלאי אילן' בזה אין איסור לטעת מיני אילנות שונים בערבוביא, אלא כל האיסור הוא לא להרכיב עץ מסוג אחד בתוך עץ מסוג אחר[ב].

ובנידון דידן - הרכבת ירקות זה בזה - מצד אחד הפעולה עצמה שהיא הרכבה של ירק בירק הרי היא דומה ל'כלאי אילן' אך מאידך מאחר ואין מדובר על אילנות ופירות אלא על ירקות וזרעים הרי שיש לשייך זאת לכאורה ל'כלאי זרעים'.

וספק זה אינו רק בשאלת הגדרת האיסור גרידא, אלא גם נפקא מינה רבתי יש משאלה זו, שהרי כלאי אילן אסורים מהתורה בכל מקום בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ[ג] ואילו כלאי זרעים אסורים רק בארץ ישראל אבל בחוץ לארץ מותרים[ד].

אם נגיע למסקנה שהרכבת ירקות הרי זה בכלל 'כלאי זרעים' ולא 'כלאי אילן' אם כן יהיה מותר לבצע 'הנדסה גנטית' בירקות בחוץ לארץ, אך לא בארץ ישראל, אך אילו הרכבת ירקות הרי זה בגדר 'כלאי אילן' הרי שפעולה זו תהיה אסורה בכל מקום (וכל זה בהנחה שהנדסה גנטית בירקות הרי זה בכלל איסור הרכבת ירקות עיין לקמן).

והנה המשנה במסכת כלאים[ה] כותבת שאין להביא אילן באילן, וכן ירק באילן, וכן אילן בירק, וכן ירק בירק, ומבואר להדיא במשנה זו שהרכבת ירקות (ירק בירק) הרי היא אסורה.

אך הרמב"ם כאשר פסק משנה זו להלכה[ו] העתיק את כל הדוגמאות של המשנה (וכתב שהעושה פעולות אלו לוקה בכל מקום בין בארץ ובין בחוץ לארץ) מלבד את הדוגמא של "ירק בירק' שהשמיט אותה מההלכה, ומפרשי הרמב"ם תמהו על השמטה זו.

הכסף משנה[ז] כתב ליישב את השמטת הרמב"ם, שהרמב"ם עוסק

בהלכה זו רק בפעולות האסורות בכל מקום בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ, ולכן השמיט את הדוגמא של 'ירק בירק' מאחר ואין פעולה זו אסורה אלא בארץ ישראל, ומה שלא כתב הרמב"ם שהמרכיב ירק בירק לוקה בארץ ישראל, זה משום שאחר שכבר כתב הרמב"ם את איסור 'כלאי זרעים' הרי שלא טרח לכתוב במפורש את איסור הרכבת ירקות, שאם לזרוע זרעים שונים בערבוביא אסור, על אחת כמה וכמה שאסור להרכיבם אחד בשני.

יוצא מדברי הכסף משנה בשיטת הרמב"ם, שהרכבת ירקות הרי זה בכלל 'כלאי זרעים' וממילא איסור זה שייך רק בארץ ישראל, אך בחוץ לארץ הרי זה מותר[ח].

אמנם מדברי ראשונים ופוסקים אחרים מבואר שחולקים הם על הרמב"ם בנקודה זו.

ופתח הדבר במימרא של רבי חנינא בר פפא, בגמרא במסכת חולין[ט] הכותבת שכאשר הקב"ה אמר במעשה בראשית 'תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינהו', נשאו הדשאים קל וחומר בעצמן, שאף על פי שלא נאמר 'מינהו' אלא על האילנות, מכל מקום בוודאי כוונת הקב"ה גם על הדשאים שיצמחו למינהו ולא בערבוביא וכך אכן עשו וצמחו מן האדמה כל מין בנפרד, ועל זה אמר שר העולם - 'יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו'.

עוד מביאה שם הגמ' מה שהסתפק רבינא לפי האמור לעיל, מה דינו של מי שהרכיב שני דשאים, האם הוא פטור מאחר שסוף סוף לא כתיב 'למינהו' ביחס לזרעים, או שהוא חייב מאחר והדשאים למדו קל וחומר מהאילנות והקב"ה הסכים על ידם, ועלה ספק זה בתיקו.

והנה התוספות[יא] הקשו על ספק זה של רבינא מה יש בכלל להסתפק בדבר, הרי משנה ערוכה היא שאין להרכיב ירקות אחד בשני? ועל קושיא זו מתרצים התוספות בתירוצם הראשון שרבינא הסתפק מה הדין של הרכבת ירקות בחוץ לארץ, שבארץ ישראל זה אכן בוודאי אסור כמבואר במשנה להדיא שירק בירק אסור, אך בחו"ל ששם אסור רק 'כלאי אילן' יש להסתפק האם גם איסור הרכבת ירקות נוהג שם, שמצד אחד הדשאים למדו קל וחומר מהאילנות, ואם כן כשם שאסור להרכיב אילנות בחו"ל כך גם אסור להרכיב ירקות, או שמאחר שביחס לירקות לא נאמר בתורה 'למינהו' אין להתחשב בקל וחומר זה.

ומבואר שלפי הבנה זו, שאלתנו לעיל האם פעולת הרכבת ירקות היא בכלל כלאי זרעים או בכלל כלאי אילן זה גופא הספק של רבינא בגמרא בחולין, ומאחר וספק זה עלה בתיקו, הרי שיש להחמיר בו כדין כל ספק דאורייתא שהוא לחומרא, וממילא אסור אף בחוץ לארץ.

ועיין גם במהרש"א למסכת חולין שם שביאר את ספק הגמרא שבוודאי הרכבת שני דשאים אסורה (אף בחוץ לארץ) וכל ספק הגמרא הוא רק לענין חיוב מלקות מאחר ואין עונשין מן הדין עיין שם.

ומעתה מבואר שלדעת הרבה פוסקים אין מקום להקל בהרכבת ירקות בחוץ לארץ[יב], ואף הטור סתם וכתב[יג] שהרכבת ירק בירק הרי היא בכלל 'כלאי אילן' וממילא אסורה אף בחוץ לארץ.

וכן הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו 'דרך אמונה' כתב שדעת רוב הראשונים שיש בירק בירק יש איסור הרכבה מדין 'כלאי אילן' ונוהג אף בחו"ל.

ולכן למסקנת ההלכה אין מקום להקל בהרכבת ירקות אף בחוץ לארץ.

סתירה בדעת מרן השולחן ערוך

ולהשלמת חלק זה של התשובה לא אמנע מלכתוב מה שנראה לעניות דעתי סתירה וקושיא גדולה בדבריו של מרן הבית יוסף, אשר על דברי הטור שכתב שהרכבת ירקות הרי היא בכלל כלאי אילן כתב הבית יוסף שם 'וכן כתב הרמב"ם', ולכאורה תמוה מאוד, שהרי מרן הבית יוסף בכסף משנה פירש בדעת הרמב"ם שאין הרכבת ירקות בכלל 'כלאי אילן' ואין זה אסור אלא בארץ ישראל, והיאך הרכיב מרן הבית יוסף את דעת הרמב"ם על דעת הטור? והרי למבואר לעיל אין דעתם שווה והרי זה בגדר 'מין בשאינו מינו'?

סתירה זו משתקפת גם בפסקי מרן השולחן ערוך בתחילת סימן רצ"ה בשולחן ערוך יורה דעה, שבסעיף א' פסק:

> 'כלאי האילנות, הרי הם בכלל מה שנאמר: 'שדך לא תזרע כלאים' כיצד, המרכיב אילן באילן, כגון שהרכיב יחור של תפוח באתרוג או אתרוג בתפוח, ה"ז לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בח"ל. וכן המרכיב ירק באילן או אילן בירק, לוקה בכל מקום'.

סעיף זה הוא זהו לשון הרמב"ם שהשמיט את הדוגמא של 'ירק בירק'.

והנה בסעיף ג' פסק:

> 'מותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד. וכן מותר לערב זרעי אילנות ולזרעם כאחד, שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד, בין אילן בירק, בין ירק באילן, בין ירק בירק שאינו מינו, ואפילו עץ סרק על עץ מאכל או עץ מאכל על עץ סרק'.

והרי זה כדעת הטור שיש לאסור הרכבת ירק בירק אף בחוץ לארץ שהרי זה בכלל כלאי אילן, ולמבואר לעיל הרי סעיפים אלו סותרים אחד את השני, וצריך עיון גדול בדעת מרן הבית יוסף בהלכה זו.

על כל פנים, הרכבת ירקות אסורה בארץ ישראל לכולי עלמא, ולדעת רוב הראשונים והפוסקים, אסורה אף בחוץ לארץ.

האם הנדסה גנטית בירקות היא בכלל 'הרכבת ירק בירק'

ומעתה עלינו לברר האם פעולת ההנדסה הגנטית הרי היא בכלל הרכבת ירק בירק.

ויש להסתפק בדבר זה רבות מאחר ואין אנו לוקחים גרעין של ירק אחד ומרכיבים אותו בירק אחר, אלא רק לוקחים מתוך סוג ירק אחד נוזל זעיר שיש בו גן מסוים אשר בפני עצמו אינו ראוי לצמיחה כלל ואותו אנו מחדירים אל תוך ירק מסוג אחר, ויש לומר שאין זה בכלל 'ירק בירק' (וכן יש להסתפק כאשר מדובר על הנדסה גנטית באילנות).

דברי החזון איש הנוגעים לעניין זה

והנה החזון איש לא עסק בשאלת ההנדסה הגנטית, אבל כן כתב כללי יסוד בעניינים אלו, מה נחשב להרכבת שני מינים ומה לא נחשב להרכבת שני מינים, וכה הם דבריו[יד]:

'אם מרכיב דבר שאינו צומח אלא שהוא נבלע באילן ומטיב צמיחת האילן – מותר'

החזון איש הביא ראיה לדין זה מגמ' בפסחים[טו] ששם מסופר על אנשי יריחו שהיו מזריקים לעץ הדקל נוזל מסוים כדי לשפר את כוח היניקה והצמיחה של הדקל, ונוזל זה היה מורכב מתערובת של עלי הדם, שכר היוצא מפרי אילן הקרוי 'דפנא', וקמח שעורים, והיו מרתיחים את כל התערובת הזו, ואת הנוזל שהתקבל היו מכניסים בלב הדקל, ויש לעיין מדוע אין זה בכלל כלאי אילן? אלא על כרחך לומר שמאחר ובתערובת זו אין כוח הצמיחה, אם כן בטל ממנה שם אילן וירק, ואינה אלא נוזל השקאה ואין זה בכלל כלאים.

ואם כן יש לומר שהוא הדין בנידון דידן שהגן כשלעצמו אינו ראוי לצמיחה כלל.

אמנם בהמשך דבריו כתב החזו"א:

'נראה דאין חילוק בהרכבה בין מרכיב גוף למרכיב שרף שאם נוטל שרף ונותנו בסדק והוא חוזר ועושה ענף מאותו השרף הרי זה מרכיב גמור שאין בדומם חילוק בין העב להנוזל וכיון שיש בכח השרף כח ההולדה חשיב הרכבה'

ועוד כתב:

'כל קורט וקורט הוא בריה כל שראוי להרכיב ולהצמיח והלכך גם השרף הוא בריה שלמה'.

הרי שביחס לשרף אחז החזו"א ששייך בו איסור כלאים על אף שהשרף לבדו לעולם לא יוכל לצמוח ולהיות לענף, ומעתה יש לברר מהו החילוק בין תחילת דברי החזון איש לסוף דברי החזון איש ועל פי החילוק בין הנידונים, לנסות לברר האם ההנדסה הגנטית דומה לגמרא בפסחים ומותרת, או לשרף האילן ואסורה.

ושמא יש לומר שהחילוק הוא בכוח המצמיח, שהשרף יש בכוחו להצמיח דבר חדש מתוך האילן שאילולי השרף לא היה צומח מהסדק ענף, אך התערובת המוזכרת בגמ' בפסחים לא יוצרת דבר חדש אלא רק משקה ומטיבה את הדבר הקיים ולכן אין נחשבת ככלאים.

ולפי חילוק זה נראה יותר שההנדסה הגנטית דומה יותר לשרף, מאחר ויש בכוחה להצמיח תכונה מסוימת שאין בירק השני, והרי זה בכלל דברי החזו"א 'כל קורט וקורט הוא בריה כל שראוי להרכיב ולהצמיח'.

אמנם ייתכן שאין נידון ההנדסה הגנטית דומה ממש לשרף באילן, וזאת משום שהשרף יש בכוחו להצמיח ענף חדש, ואילו ההנדסה הגנטית אין בכוחה להצמיח דבר חדש אלא רק לשנות ולהשפיע על דבר קיים, ואמנם מאידך אין זה דומה גם להרכבת הדקלים הנ"ל מאחר ושם אין הפעולה משנה את הדקל אלא רק משפרת את הקיים, ולכן אין הדבר מוחלט, והדבר צריך הכרע וראה עוד בהערה[טז].

שיטת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

ובתורתו של הגאון הרב שלמה זלמן מצאנו לכאורה דברים סותרים, שמצד אחד כתב אחיינו הרב הגאון יחיאל מיכל שטרן שליט"א - רב שכונת עזרת תורה בירושלים ומחבר ספרים רבים - את הדברים הבאים[יז]:

'אם נזריק לפרח האתרוג, או לאתרוג, או לאילן, מיץ מלימון או תרכובת הורמונאלית מתכונת הלימון, לא יהא על אתרוג זה שם מורכב. ואמר לי דודי הגרש"ז אויערבאך שליט"א (זצ"ל) שבאמת כן הוא הדבר, שמאחר שאותה זריקה או המיץ אין בכחם להצמיח מצד עצמם, אין לאתרוג הגדל על ידם שם 'אתרוג המורכב' שאינו מורכב 'משני מינים'.

אך מאידך בתשובה שכתב הגרש"ז (ויצאה לאור לאחר פטירתו) ובה התייחס באופן פרטני לעניין הנדסה גנטית בצמחים כתב הגרש"ז כדלהלן[יח]:

'בענין שאלתו בדבר הנדסה גנטית, שמכניסים חלקיקי תאים מבריה אחת לשניה, ובזה משנים את תכונותיה של השניה...נראה דשפיר אסור אף אם ההרכבה היא רק על ידי זריקה של מיץ אשר אם היה זורע את המיץ באדמה לא היה צומח כלל, כי סוף סוף "השדה" זרועה משני מינים...'.

ולעניין מעשה צריך הכרעה בזה מאת גדולי פוסקי זמננו בשאלה הנוגעת יותר ויותר למעשה ממש.

טעמא דקרא

והנה ראיתי שהיו רצו לפשוט שאלה זו לאיסור מכח 'טעמא דקרא' וזאת על פי דברי הרמב"ן אשר כתב בטעם הדבר שהתורה אסרה איסור כלאיים[יט]:

'והטעם בכלאים, כי השם ברא המינים בעולם, בכל בעלי הנפשות בצמחים ובבעלי נפש התנועה, ונתן בהם כח התולדה שיתקיימו המינים בהם לעד כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם. וצוה בכחם שיוציאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם, שנאמר בכולם "למינהו" (בראשית א)... והמרכיב שני מינין, משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאילו יחשוב שלא השלים הקדוש ברוך הוא בעולמו כל הצורך ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות... ואסר אף כלאי זרעים, מפני שישתנו בטבעם גם בצורתם בהיותם יונקים זה מזה, ויהיה כל גרעין ממנו כאילו הורכב משני מינין'.

ואם כך הוא הטעם הוא הדין והיא הסברא גם באשר להנדסה גנטית שמראים אנו כאילו לא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך, ולא ברא את העגבנייה מספיק מושלמת ובאים אנו ומשפרים אותה ומשלימים כביכול מעשה בראשית.

אמנם לענ"ד יש לפקפק בכך, שאין אנו מתחשבים בטעם האיסור, אלא רק בכללי ההלכה המסורים לנו, וכל שאינו מוגדר כהרכבת ירק בירק, אין לנו יכולת לאסור אותו, והרי אם נלך לפי 'טעמא דקרא' נוכל לאסור גם הרכבת מין במינו, כאשר אנו רוצים להשביח את הזן, ומראים אנו כאילו אין מעשה ידיו של הקב"ה מושלמים, וכן נוכל לאסור הרבעת בהמה בנוזל זרע של בהמה אחרת, ופעולות אלו הרי מותרות, ועל כרחך שאין ההלכה נקבעת לפי טעם האיסור, אלא לפי גדרי ההלכה ופרטיה.

אין להתיר מחמת כך שהגן אינו נראה לעיניים

ודע שאין לפשוט להיתר נידון זה מכך שהגן אשר אותו מחדירים לירק הוא זעיר ואינו נראה לעין הרגילה, וממילא אינו נחשב קיים מבחינה הלכתית, שזה אינו, שהרי מכיוון שמטפלים בו ומעוניינים בו אין כלל שייכות לסברא זו, והוא פשוט[כ].

האם התוצרת של גידולים חקלאיים מהנדסה גנטית מותרים באכילה

אמנם זאת יש לדעת שגם אם נגיע למסקנא שההנדסה הגנטית בירקות הרי היא בכלל איסור 'כלאים', מכל מקום התוצרת עצמה מותרת באכילה, כמבואר ברמב"ם[כא] ובשולחן ערוך[כב], ואם על ידי ההנדסה הגנטית יצליחו לייצר זן חדש של ירק אשר כבר תולדותיו יהיו כיוצא בו (כלומר לא יצטרכו להשתיל את הגן בכל פעם מחדש אלא נוכל לייצר ירק כזה מגרעיני הירק המהונדס הראשוני) לא תהיה מניעה מלגדל ירק זה ולסחור בו.

הנדסה גנטית על ידי גוי

והנה אם נגיע למסקנה שהנדסה גנטית בצמחים אסורה, מכל מקום יש לברר האם נוכל לעשות זאת (הנדסה גנטית בירקות) על ידי גוי?

ובזה נראה שהדבר יהיה תלוי האם המסקנא הנ"ל (שהנדסה גנטית בצמחים) היא מחמת הוודאי או מחמת הספק, שאם היא הכרעה החלטית שגם זה נחשב כהרכבת ירק בירק, אם כן לא נוכל להתיר זאת אף לא על ידי גוי, שאיסור אמירה לגוי נוהג אף בשאר איסורים, אך אם הדבר מוכרע לאיסור, ואנו ננהג לאיסור מחמת הספק כשאר איסורי תורה שאנו מחמירים בהם בספיקות, יהיה מקום לכאורה להקל ולהנדס גנטית את הירקות על ידי גוי.

שהנה ומאחר ויהיה ספק לנו הדבר האם פעולת ההנדסה הגנטית היא בכלל 'כלאי אילן', אם כן נוכל להקל בזה בעניין אמירה לגוי, שלענין אמירה לגוי שהוא מדרבנן נוכל להקל בזה ודי לנו להחמיר על ידי ישראל[כג]. ועיין עוד בהערה[כד].

סחורה בתוצרת של הנדסה גנטית

ובאשר לשאלה האם יהיה מותר לסחור בתוצרת זו של הנדסה גנטית (בהנחה שעצם הפעולה אסורה ויש בה משום 'כלאים') הנה כבר כתבתי לעיל שאין התוצרת של כלאים אסורה באכילה, ואם כן אין איסור לסחור בתוצרת זו, ואין זה מאכל אסור שהסחורה לבדה אסורה בו[כה], אולם אם ההזמנה של הסחורה מהיצרנים מעודדת את עיסוקם במלאכה זו, יש לדון בדבר לפי גדרי 'לפני עור' ומסייע לידי עוברי עברה.

ובאשר לשאלה האם מותר להיות בעלים בחברה המתעסקת בכך, הנה אם אכן נגיע למסקנה שההנדסה הגנטית בצמחים אסורה, אם כן אסור להיות גם בעלים של חברה כזו, על כל פנים כאשר היא מעסיקה עובדים יהודים, מאחר ומכשיל אותם באיסור זה (וכן אסור לקיים גידולים אלו) אך אם העובדים העוסקים במלאכה זו הם אינם יהודים, הדבר תלוי במה שכתבתי לעיל האם 'אמירה לגוי' בנידון זה מותרת.

הנדסה גנטית בפרחים ובצמחי רפואה

אמנם אין איסור כלאים נוהג אלא בזרעים וצמחים הראויים למאכל אדם או על כל פנים למאכל בהמה, אך אם אינם ראויים למאכל אין בזה איסור כלאים, ואם כן אין איסור של 'הנדסה גנטית' בפרחים, ובזרעים המיועדים לרפואה ואינם נאכלים על ידי בריאים[כו].

לצורך כתיבת תשובה זו נעזרתי במאמר בעניין זה של הרב שמואל דוד שליט"א - רבה של עפולה.

לתגובות: shyogel@gmail.com

א - עיין שו"ע יו"ד סימן רצ"ו בתרא.
ב - שו"ע יו"ד סימן רצ"ה סעיף ג'.
ג - שם סעיף א'.
ד - שו"ע יו"ד סימן רצ"ו בתרא סעיף ב'.
ה - פרק א' משנה ז'.
ו - הלכות כלאים פרק א' הלכה ה'.
ז - שם וכן ביאר הרדב"ז.
ח - וכן נקט החזו"א (כלאים סימן א' ס"ק ט"ו) בדעת הרמב"ם אולם לא הלך בביאור הרמב"ם בדרכו של הכסף משנה עיין שם.
ט - דף ס' עמוד א'.
י - בראשית פרק א' פסוק י"א.
יא - שם ד"ה 'הרכיב שני דשאים'.
יב - כן יוצא מדברי התוס' לעיל בתירוצים הראשון, וכתירוץ זה כתב גם הר"ש (כלאים פרק א' משנה ז') וכן ביאר הר"י קורקוס את השמטת הרמב"ם (שאחר שהגמ' מסתפקת האם יש איסור להרכיב ירק בירק בחוץ לארץ, ממילא השמיט זאת הרמב"ם (ולא משום שסבר שאין איסור הרכבת ירקות בחו"ל אלא משום שזה בכלל ספק הגמרא וממילא ספק מלקות לקולא, אבל הפעולה עצמה אסורה מדין ספק דאורייתא) והכסף משנה עצמו כתב ליישב את הרמב"ם (לפי הבנתו) עם העולה כאן מדברי הגמ' (שהרי לפי הכסף משנה הרכבת ירק בירק וודאי אסורה [עכ"פ בארץ ישראל] ק"ו מזריעת ב' מינים ביחד) שכל הספק כאן בגמ' הוא רק לפי רבי חנינא בר פפא, אבל לתנא של המשנה אה"נ אין ספק בדבר, ועיין ב"יצחק ירנן' שכתב שלפי הכס"מ יוצא שהאמורא רב חנינא בר פפא חולק על התנא (וכן הקשה החזו"א כלאים סימן א' ס"ק ט"ו) וגם המהרש"א בחולין שם כתב שהכסף משנה האריך בדחוקים, והגר"א (בביאור הגר"א על השו"ע יו"ד סימן רצ"ה) כתב שגם הרמב"ם מודה בחו"ל יש בזה איסור דרבנן, אולם החזו"א שם חלק עליו בדעת הרמב"ם.
יג - יו"ד סימן רצ"ה.
יד - חזו"א כלאים סימן ב' ס"ק ט"ז.
טו - דף נ"ו עמוד א'.
טז - ושמא יש לחלק בין תכונת הניכרת והיא תכונה שונה, כגון צבע אחר לעגבנייה, לבין תכונה שאינה ניכרת, כגון עמידות לחרקים או חיי מדף ארוכים יותר וכדומה, שאם זו תכונה שאינה ניכרת הרי זה אולי יותר דומה להרכבה של אנשי יריחו, וצ"ע (והנה פעמים שפעולות אלו נעשות מאליהן על ידי הטבע בעצמו, על ידי חיידקים שמעבירים אבקות מירק למשנהו, ומי שגודל לו כלאיים בתוך שדהו חייב לעקרם ואם תמצי לומר שפעולות אלו הרי הם בכלל כלאיים מדוע אינו חייב לעקרם? וקשה לומר שההיתר הוא רק משום שהוא אינו מודע לכך ואילו באמת היה מודע לכך היה חייב לעקרם, ואולי זה מוכיח שפעולות כגון אלו שבאופן תיאורטי יכולות לקרות גם על ידי הטבע עצמו, אין איסור אף אם האדם בעצמו עושה זאת [אלא"כ נאמר כחת"ס שיובא לקמן בהערה כ"ד שאין איסור קיום כאשר הכלאיים אינם ניכרים] וצ"ע)
עוד יש לדעת שפעמים פעולות אלו של הנדסה גנטית משפיעים לדורות, כלומר נוצר זן חדש שמהזרעים שלו יהיה ניתן להצמיח עוד זנים כגון אלו, ופעמים שאין הפעולה משפיעה לדורות אלא רק על הצמחים שבהם מבצעים את הפעולה, ויש לעיין אם יש בזה נפ"מ לדינא.
יז - ספר 'כשרות ארבעת המינים' עמוד קפ"ב.
יח - שו"ת מנחת שלמה (תניינא ב - ג) סימן ק'.
יט - רמב"ן ויקרא פרק י"ט.
כ - כן כתב הגרש"ז (שו"ת מנחת שלמה שם) וע"ע במש"כ בחלק א' סימן פ"ב.
ודע שפעמים רוצים להרכיב גן מבעלי חיים בירקות ואז כמובן הגענו לשאלות אחרות של כשרות הגן (דבר טמא, נבילה, אבר מן החי ועוד, אמנם שאלות אלו הם על אכילת הירקות, ולא על הפעולה העצמה שאין בה איסור כלאים, בשונה משאלה המדוברת עד עתה שהיא עוסקת בפעולה עצמה ואילו האכילה של תוצרת כלאים מותרת) ועיין בספר ילקוט יוסף הלכות כלאי אילן עמ' תצ"ז (שנת תשס"ה) שכתב להקל מטעם שהגנים אינם ראויים לאכילה, ובדרך ייצורם נתעשו ונפסלו מאכילת כלב, ומתבטל בששים, ויש רבות להעיר על היתרים אלו, עיין במש"כ בחלק א' סימן פ"ב לענין 'בשר מתאי גזע' - קחהו משם.
כא - הלכות כלאים פרק א' הלכה ז'.
כב - סימן רצ"ה סעיף ז'.
כג - עיין חזו"א כלאים סימן א' ס"ק א' שכתב שאפשר שבספק כלאים מותר לומר לנכרי להרכיב, דבדאוריתא איכא ספק ספיקא, דלמא אינו כלאים, ואף אם הוא כלאים דלמא הלכה כראשונים שאין גוי מוזהר על כלאי אילן (וספק ספיקא זה יכול להתיר איסור 'לפני עור') ובאיסור דרבנן של איסור אמירה לנכרי יש להקל בספק אחד (שמא אינו כלאים) וסיים החזו"א בצ"ע. ובנידון דידן אם הוא בחו"ל נוכל לצרף גם את דעת הרמב"ם שאין הרכבת ירקות בכלל כלאי האילן ואינו נוהג אלא בארץ ישראל מדין 'כלאי זרעים', ואף בא"י נוכל לצרף דעת הרמב"ם מאחר ויש הנוקטים שאין איסור אמירה לנכרי בכלאי זרעים אלא רק בכלאי אילן (ראה שו"ע סימן רצ"ז סעיף ב' ובט"ז שם ואכמ"ל) אך בנידון הנדסה גנטית באילנות לא נוכל לצרף זאת.
כד - והנה יש להקשות מה יועיל אמירה לגוי בזה, הרי אסור לקיים כלאים וחייב לעקרם וא"כ מה יועיל אם יעשה את הפעולה עצמה על ידי גוי? הנה כן הקשו הראב"ד והטור על הרמב"ם שכתב שמותר לומר לגוי לזרוע כלאי זרעים, והפרישה כתב ליישב שאפשר שלא אסרו לקיים כלאים אלא היכא שנעשה בידיים האיסור, משא"כ כשאומר לגוי ועושה אם נאמר שאין איסור אמירה בזה, והכסף משנה כתב ליישב שקודם ההשרשה אין איסור לקיים, עוד אפשר להעמיד היתר זה באופן שהגוי הוא גם מגדלם ואח"כ ייתנם לישראל, ועיין עוד בשו"ת חתם סופר חלק ו' סימן כ"ה שכתב בסוף התשובה שאין איסור קיום לאחר שהמינים השונים כבר התאחדו ונהיו לאחד ושוב אין ההרכבה ניכרת בהם, וא"כ בנד"ד יש להסתפק האם לאחר הרכבת הגן האם זה נחשב שאין ההרכבה ניכרת, מאחר ואנו רואים לפנינו רק ירק אחד ולא שני מינים מחוברים, או שנאמר שמאחר והצבע של הירק האחר בולט בעגבנייה הרי זה נחשב שההרכבה ניכרת, ולפי זה באופן שאין מדובר בגן האחראי על תכונה חיצונית כגון, צבע גובה וכדומה, אלא על תכונה פנימית (כגון עמידות לחרקים וכדומה) בוודאי דברי החת"ס שייכים, וע"ע בדרך אמונה על הרמב"ם פרק א' הלכה ג' ס"ק ט"ו, ובנד"ד שכל איסור הכלאים הוא ספק (בכפוף לכך שאכן מסקנת האיסור היא מחמת הספק ולא על פי הכרעה וודאית) יש מקום להקל טפי בצירוף כל הנ"ל. ויש לעיין עוד (ואם מדובר על הנדסה גנטית באילנות יש להקל טפי מאחר שיש דעות שאין איסור קיום בכלאי האילן אלא רק בכלאי זרעים).
כה - עיין שולחן ערוך יו"ד סימן קי"ז.
כו - ראה שולחן ערוך יו"ד סימן רצ"ז סעיף ג'.

כיצד משה השתחווה ליתרו

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת יתרו (שמות י"ח, ז') כתוב: ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו.

בספר מרפסין איגרי בפרשתנו הקשו, וז"ל: כיצד משה השתחווה ליתרו, והלא במסכת זבחים (ק"ב ע"א) שנינו כי למשה היה דין של מלך, ובמסכת קידושין (ל"ב ע"ב) שנינו כי מלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול?

א תירצו שם בשם הגאון רבי משה סאקס זצ"ל, מח"ס "מתנת משה", שהנה אדם הפוגש את חברו ומביע את שמחתו על כך, בכל צורה שהיא, אינו מפחית מכבודו מאומה.

לכן יכל משה להשתחוות בפני חמיו יתרו, מכיוון, שלצורך כך לא היה צריך משה רבנו למחול על כבודו כלל.

ב אחי הג"ר אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס "חינוך הבנים כהלכתו", תירץ שם, שהנה בגמרא במסכת סוטה (מ"א ע"ב) מבואר, שלצורך מצוה יכול המלך למחול על כבודו, מפני שאין כל פחיתות כבוד בקיום מצוות, והרי המלך אף מצווה ללכת כשספר התורה עמו כל הזמן, כדי שילמד לקיים את כל מצוות התורה.

ומכיון שאנו פוסקים שחייב אדם בכבוד חמיו, מובן מדוע יכל משה למחול על כבודו, כיוון שהדבר נעשה לצורך מצות כיבוד חמיו.

ג עוד תירצו שם בשם הרב א. יונגרמן שליט"א, שהנה שנינו במדרש תנחומא (סימן ט"ז): "הפותח פתח לחברו, חייב בכבודו יותר מכבוד אביו ואמו".

אם כך משה רבינו היה מחוייב בכבוד יתרו, משום שהוא הצילו בשעה שברח ממצרים, ואף היותו למלך אינה פוטרת אותו מחוב זה.

ד עוד תירץ שם ידידי הג"ר מנחם מנדל גייגר שליט"א, מח"ס "תורה ושבת", שהנה דמותו של יתרו היתה ידועה וחשובה מתוקף מעמדו כ"כהן מדין", לכן לא היתה כל פחיתות כבוד בכך שמשה רבנו השתחווה כלפיו, מכיון שכך דרכם של אנשים חשובים ונכבדים, שהאחד מכבד ומוקיר את רעהו. (עכ"ד)

ה מצאתי בספר "משכיל לדוד" שתירץ, שהנה במכילתא מובא על פסוק זה: "ומכאן למדו שיהא אדם מוכן לכבוד חמיו", יתכן שקושיה זו היא ההוכחה לדין זה.

שאם לא כן יקשה: הרי מלך שמחל על כבודו, אין כבודו מחול, ?! אלא בהכרח שכל אדם חייב בכבוד חמיו, ולכן משה רבנו על אף היותו מלך השתחווה לקראת יתרו. (ע"כ)

ו לענ"ד י"ל בס"ד שהנה "המצפה איתן" (קידושין ל"ג ע"ב) מביא בשם המדרש תנחומא שמשה רבינו נקרא מלך רק לאחר קבלת הלוחות השניות. אם כן מובן מדוע השתחווה משה רבינו ליתרו, שהרי מאורע זה אירע הרבה קודם נתינת הלוחות השניות.

ז עוד מצאתי בס"ד בילקוט "מעם לועז" שהביא בשם ספר "צידה לדרך", שלא היה למשה דין מלך ממש, אלא דינו היה כשופט, ולכן יכל משה להשתחוות לכבוד יתרו. ■

סיפור לשבת

אלוהי כסף ואלוהי זהב

שמעון הצורף ידע בחייו ימים יפים יותר, ימים בהם ראה ברכה מרובה במעשי ידיו. עד עלייתו לארץ חי שמעון נטף בתוניס, שם היה בעליו של בית־מלאכה גדול לכלים ולתכשיטים מכסף ומזהב. כשלושים צורפים העסיק ופרנס, ולתוצרתו יצאו מוניטין בכל האזור כולו.

יום אחד התעורר בכמיהה עזה לעלות עם בני־משפחתו לארץ־ישראל. לאחר לבטים קשים והכנות ממושכות עלו שמעון, רעייתו, שלושת ילדיהם, חותנו וחותנתו וכמה בני־משפחה נוספים על אונייה שהפליגה אל עבר חופי הארץ.

הדבר היה בשלהי שלטון המנדט הבריטי בארץ־ישראל. כמו אוניות רבות אחרות, גם האונייה בה הפליגו בני משפחת נטף נתפסה על־ידי משמר־החופים הבריטי ונשלחה בחזרה ללב־ים. חודשים רבים נאלצו לבלות במחנה־פליטים באירופה.

בחול־המועד פסח שנת תש"ח, ימים אחדים לפני פרוץ 'מלחמת השחרור', הפליגו בשנית לחופי הארץ. הפעם הגיעו בשלום ולא גורשו על־ידי איש. שמעון ומשפחתו נשלחו למעברת פחונים בפרדס־חנה. למחייתו עבד שמעון בסלילת כבישים ובמלאכות־כפיים מפרכות אחרות.

כעבור תקופה הוצע למשפחת נטף כמו לרבים מתושבי המעברות, לעבור לירושלים, אל בתים שהתפנו מיושביהם הערבים. קופצים רבים על המציאה לא היו, שכן אזור המגורים המוצע היה סמוך לגבול הירדני שורץ הסכנות. ליבו של שמעון נשאו לירושלים ועל־אף הסיכון הכרוך בכך עבר להתגורר ב'מושבה הגרמנית' הסמוכה לגבול. במקביל להחלפת מקום המגורים, ביקש שמעון לשנות גם את עבודתו

המשך בעמוד הבא...

ואולי גם את מזלו, ולחזור למלאכתו הישנה - מלאכת הצורפות. לשם כך שכר חנות קטנה במרכז ירושלים. ובאמת, לאורך תקופה ארוכה ההצלחה האירה לו פנים.

כך חלפו כארבע־עשרה שנים. והנה באו ימים קשים. משפחת נטף התרחבה ומספר הנפשות בה הגיע לשנים־עשר. אלא שבניגוד להתרחבות המשפחה, הפרנסה דווקא נצטמקה והלכה. מיתון כלכלי חריף שרר אז בארץ והלקוחות חדלו לפקוד את חנותו הקטנה של שמעון הצורף.

תחילה הוציא את החסכונות ששמר ליום סגריר - חופן מטבעות זהב שהביא עמו מתוניס. מיום ליום נתמעטו החסכונות עד אשר תמו כליל.

קרוב משפחה תושב חוץ־לארץ הציע לשמעון להגר לקנדה. "בקנדה יש ביקוש רב לעבודות מהסוג שאתה יודע לעשות", שכנע אותו. שמעון אהב מאוד את ארץ־ישראל, אבל האחריות לפרנסת משפחתו היא שהכריעה לבסוף. הוא עשה את כל ההכנות הדרושות לשם ההגירה. בשלהי שנת תשכ"ג היו בידיו כל התעודות והמסמכים הדרושים להגירה והוא המתין למועד שנקבע לה.

את הימים שנותרו לו ולמשפחתו בארץ נהג שמעון לבלות כפי שבילה בכל התקופה האחרונה - בחנותו. לא שהיו לו ציפיות מיוחדות, אבל השהייה מחוסרת המעש בין כתלי ביתו הייתה קשה עליו יותר מן ההמתנה המאכזבת ללקוחות, בחנותו השוממה. שם לפחות חש ערך כלשהו לעצמו ולזמנו.

בניצול הזמן סייע לו חותנו, שנוהג היה עוד מהשנים הטובות, לסייע לו עם הלקוחות וברגעים הפנויים ללמוד תורה. כעת לשניהם היה די והותר זמן פנוי והם הקדישו אותו ללימוד תורה בצוותא.

היה זה בוקרו של אחד מימי חודש אלול, ימים מספר לפני מועד ההגירה המתוכנן. לחנותו של שמעון נכנס כומר לבוש שחורים. כיוון שרגיל היה לשרת את כל סוגי האוכלוסייה בירושלים, לא היה חידוש רב בעצם הופעת הכומר בחנותו. משהחל הכומר לפרט את מבוקשו, התברר לשמעון כי מדובר בהזמנה ענקית שאפשר להתפרנס ממנה לאורך חודשים רבים. אולם 'אליה וקוץ בה' - ככל שהוסיף הכומר לפרט את משאלותיו, כן הלך והתברר כי יעודה של ההזמנה הוא קישוט כנסייה ופולחנה. צלבים משובצים, מנורות, וכיוצא באלה. ליבו של שמעון נחמץ בקרבו. מחשבות סותרות ומבלבלות החלו רצות במוחו. מצד אחד, נטייה ליבו הטבעית הייתה, כמובן, לדחות את ההזמנה. מצד שני, זו יכולה לפרנסו זמן רב ואולי אף להשאירו בארץ־ישראל! מצד שלישי, היעלה על הדעת כי יצירותיו יפארו כנסייה נוצרית?! מצד רביעי, אם יסרב, כלום ימנע בכך את קישוט הכנסייה?!

הלוא הכומר יפנה בוודאי לצורף אחר ובסופו־של־דבר ישיג את מבוקשו; מדוע אם־כן לא יזכה הוא בפרנסה? בעודו נקרע בין הפיתוי הגדול לבין תחושת הדחייה הטבעית, הגניב מבט לעבר חותנו שהיה שקוע בספרו ובכל־זאת ער לנעשה. באותה שעה למד חותנו את פרשת־השבוע מתוך חומש שהחזיק בידיו. דפדף מעט בחומש ואז קרא - כאילו לעצמו - בקול רם ותקיף את הפסוק "אלוהי כסף ואלוהי זהב לא תעשה לך!" שמעון קלט את המסר שביטא שלילה מוחלטת של כל עצם הרעיון. התלבטותו הקצרה באה לקיצה. "מצטער, אדוני", פנה אל הכומר כמתנצל, "אך העבודה שאתה מבקש להזמין אצלי רבה מדי, ואני... ידיי מלאות עבודה עד לסוף השנה". הכומר המאוכזב סב על עקביו ויצא בפנים מכורכמות מהחנות.

שמעון וחותנו, נמנעו מלשוחח ביניהם על המקרה שאירע - לא באותו יום ולא ביום שלמחרת. שוב ישבו בחנות באין לקוחות והמשיכו לטווות את תכנית ההגירה שביצועה התקרב והלך. וכהרגלם, את מרבית זמנם מילאו בלימוד תורה. לפתע הופיע בפתח החנות יהודי הדור הופעה, שדיבר במבטא אמריקני. האיש הציג עצמו כ"אדון רובין" המתגורר בניו־יורק. הוא סיפר כי שמע ממכריו על טיב עבודתו של שמעון הצורף ועל כן החליט לרכז את כל רכישותיו אצלו. ליבו של שמעון החסיר פעימה כשהאיש החל לפרט את הזמנתו: 'עצי חיים' מכסף טהור, 'רימונים' ו'ידיים' לספרי־תורה, בתי־מזוזה, פמוטים, ועוד ועוד. ההזמנה בסדר־גודל שכזה, מאדם אחד - לא ידע שמעון מימיו. והנה ברגע אחד התהפך הגלגל. שמעון נטף ובני־משפחתו נשארו בארץ־ישראל, כאשר הזמנתו של מר רובין מסייעת להם לעבור את חודשי המיתון הקשים ולהעמידם מחדש על רגליהם. לשמעון לא היה ספק - בזכות עמידתו בניסיון הגדול שנזדמן לו שלח לו הקב"ה פרנסה בשפע, בדרך כשרה למהדרין. מאז חלפו שנים רבות. שמעון נטף הצורף, שנשאר בארץ והוסיף לשלב מלאכת כפיים עם לימוד תורה, נפטר לבית עולמו. את כישרונו ירשו ממנו בניו הממשיכים את דרכו בבית מלאכה רחב ידיים ומצליח לחפצי נוי ויודאיקה מכסף ומזהב. והם - הפלא ופלא - אף מוסיפים לקיים קשרי מסחר הדוקים עם בניו של "אדון רובין", סוחרי כלי־כסף ויודאיקה המתגוררים בארצות־הברית. מעניין אף לציין, כי בידי משפחת נטף שמורה עדיין פתקה קטנה וישנה עליה נרשמו בשעתה פרטי ההזמנה המופלאה והגורלית בחנות הקטנה של אביהם, בירושלים עיר הקודש.

[מאת הרב זלמן רודרמן, מתוך הסדרה 'בין הדגים לזמירות', סיפורים לכל שבת וחג.]

שביבים / שאול שיף

הדרגה הגבוהה מכולן / בנג׳מין פרל

בסידור תפילה של ארט סקרול (יוצא לאור בארה״ב), יש פרושים מצוינים בשולי העמודים. בתפילת ״שוכן עד מרום וקדוש שמו״ הנאמרת בשבת, מובא דבר תורה בשם הרב שרגא פייבל מנדלוביץ זצ״ל, מי שייסד לפני מאה שנה בברוקלין את הישיבה הראשונה בארה״ב ושמה ״תורה ודעת״. מסביר הרב שהמדרגה הכי נמוכה היא ״בכי ישרים״. עולים מדרגה מגיעים לצדיקים, עולים עוד מדרגה מגיעים לחסידים. המדרגה הכי גבוהה היא קדושים. על כך מוסיף הראי״ה קוק זצ״ל ואומר שישנה דרגה אחת הגבוהה יותר מכולן: ״במקהלות רבבות עמך בית ישראל״. כשאנחנו כולנו ביחד באחדות, היא היא המדרגה הגבוהה שמצרפת ומזככת את כל כלל ישראל. מכאן קריאתי לכל הבוחשים בצלחת הפוליטית בארץ הקודש: אנו יהודי הגולה מבקשים ומתחננים, אנא הפסיקו לבזות את עצמכם ולבייש אותנו. קיימו את דברי הנביא איש את אחיו יעזורו ולאחיו יאמר חזק.

״ותכתוב ספר תורה בשמנו״

רבי ישראל שפירא, הרבי מבלוז׳וב זצ״ל, היה דמות רבנית נערצת במזרח אירופה עוד בשנים שלפני מלחמת העולם השנייה. במלחמה עצמה היה הרבי מקור השראה לאלפי היהודים ששהו במחנות המוות הנוראים. התחנה האחרונה שלו בזמן המלחמה היתה במחנה הריכוז יאנובסקה - לבוב. במחנה זה הוקמו בתי חרושת כחלק מקונצרן של התעשייה הצבאית הגרמנית ומאוחר יותר הפך המקום למחנה השמדה.

כאשר הנאצים העלו את המקום באש - מספר עצום של יהודים מצא את מותו שם על קידוש השם. אין תיעוד שמות אפילו ב״יד ושם״. הרבי מבלוז׳וב היה אחד מעשרה אנשים אשר שרדו באופן פלאי ונשארו חיים. היה זה בחודש שבט כאשר הקאפו (השוטר היהודי) נכנס אל המחנה שבו הרבי נמצא והוא קורא לאדמו״ר לגשת אליו. כולם חשבו כי הרבי ׳נבחרי לצאת לסדרת עינויים. וכבר היו מי שרצו להחליף אותו בגורלו. אבל להפתעת הכל הקאפו הבטיח: ״אשתי נהרגה אתמול - אני היום - הילדים של אחותי נמצאים אצל הגויים - ואנא, תכתוב ספר תורה״. רבי ישראל שפירא קם מדרגשו ורכן קדימה. הקאפו הושיט מעטפה מקומטת ובה פיסת נייר שעליה רשם מישהו בחופזה . הרבי החל לקרוא את הפתק. ולשם התיעוד המרגש בגדלותו - נצטט את המכתב כולו:

"ברוך השם 31.1.1943

רבי ישראל שפירא שליט"א, האהוב והיקר!

זה עתה הקיפו הרוצחים את בית החרושת למברשות בו מרוכזים כשמונה מאות יהודים. הרוצחים עומדים לרצוח אותנו, רק שעדיין לא יודעים אם לרוצחנו במקום, או לשלוח אותנו לשריפה (לטרבלינקה, או לבלזיץ). מבקש אני ממך, רבינו היקר, כשתבוא לארץ ישראל, תקים באישהו מקום בארצנו הקדושה אבן מצבה, ותכתוב ספר תורה על שמנו. אני שולח לכבודו 50 דולר עם שליח, ואני ממהר, מפני שהרוצחים מצווים עלינו כבר להסיר את הבגדים... אמסור לאבותיך הקדושים (- בשמים) פרישת שלום ממך ואבקש השתדלות בעדך לאריכות ימים ושנים. עבדו אריה בן לאה קורנבליט.

נ.ב. בני אחותי אצל ואשילבסקי ליד וירצ׳וג. אנא, השתדל להוציאם משם ולמסור את הילדים לידיים יהודיות, יהא מי שיהא, ובלבד שיישארו יהודים. אשתי שבע בת חיה נרצחה אתמול. הנ"ל."

זהו מכתבו של יהודי ברגע שלפני המוות, אשר עשה כל השתדלות בלתי אפשרית כדי שיגיע מכתב זה ליעדו. הרבי התבונן במעטפה והנה, חמישים הדולרים נשרו ממנה.

מאותו יום והלאה, נשא הרבי את המכתב הזה איתו לכל מקום שהלך. הוא הרגיש שהתפילות בשמים של אריה - מלוות אותו. כשנה לאחר השחרור מהמחנה נערך כנס של יהודים בניו יורק, והרבי קרא את המכתב בפני הקהל, וביקשם לעזור לו להגשים את רצונו של ר׳ אריה קורנבליט.

למרות שאף אחד מהנוכחים לא היה בעל ממון רב, כולם הגיבו בנדיבות. ספר התורה נכתב והוצב בארון הקודש של ישיבת ׳תורה ודעת׳. במעמד לכבוד הכנסת ספר התורה, הרבי החזיק את המכתב של אריה ועם דמעות זולגות ללא מעצור אמר: "שימו לב לכוח הרוחני של עם ישראל! הנה אדם שאשתו נהרגה אתמול והוא עצמו עומד למות. ובכל זאת, מה הוא רוצה? שהילדים של אחותו לא יהיו גויים! מה הוא מבטיח? לבקש מהנשמות של האבות הקדושים בעולם העליון - שיהודים אחרים יזכו להאריך ימים!. ומה הוא מבקש? שיכתבו לעילוי נשמתו ספר תורה!! - - -

כל מי שחזה את נוהלי התרבות החייתים של עמים שלמים אשר יכולים להתיר דם נקיים בשם אידאה כלשהי, רואה בספר התורה את הפתרון האמיתי אל מול נורמות מטורפות. עשרת הדיברות והתורה כולה אשר ירדה משמים – הם הסגולה האמיתית של עם יוצא דופן: רחמנים, בישנים וגומלי חסדים. בפרשת יתרו זוכה עם ישראל לקבל את התורה.ראוי להגות בפרשה זו בעשרת הדברים שהם ׳הקוד הגנטי היהודי׳ שלנו. [כיכר השבת / 2011]

רגלי המתפלל על ארץ ישראל / הרב תומר אנגלסמן

כידוע, על פי הגמרא במסכת ברכות דף ל׳, כיוון התפילה הוא אל עבר ארץ ישראל, לירושלים ולבית המקדש. במסכת ברכות דף ד ע״ב נאמר אופן העמידה של הרגליים בתפילה: ״אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: המתפלל צריך שיכוין רגליו״. מבארת הגמרא שעמידה זאת נלמדה מהמלאכים שעליהם נאמר: ״ורגליהם רגל ישרה״ ואליהם יש להידמות. לעומת זאת בירושלמי מובא מקור לתפילת העמידה מפסוק בפרשתנו: ״לא תעלה במעלות על מזבחי״ - המתאר את ההליכה הרצויה של הכהנים.

הכהנים בעבודתם היו בתנועה מתמדת על המזבח באופן של עקב בצד גודל, ומובאת דעה, שיש לעמוד בשמונה עשרה כאשר הרגליים צמודות לאורך, עקב בצד אגודל. דעה זאת כידוע היא לא להלכה.

בירושלמי נפסק: "**זה שעומד ומתפלל** צריך **להשוות** רגליו".

התפילה היא עבודה שבלב והרגליים הם המוליכות אותנו למעשה האמור להיות תוצאה של עבודת הלב. בזמן התפילה אנחנו כמלאכים, וניתן לייחל ולהתפלל על הכול ללא גבול, אבל ברגע שסיימנו את התפילה ואנו חוזרים לחיי המעשה, אנו צריכים להיות כמו כוהנים זריזים בעבודת המזבח, לעיתים עולים ולעיתים יורדים ועם זאת יש ללכת בדרך חיים שווה לבקשות עליהם התפללנו, להשוות את רגלינו לתפילותינו - לערכים ולחזון שלנו!

לכן, חשבתי, ששלשת הצעדים שצועדים לפני ואחרי התפילה דומים לצעדים שעשו הכוהנים על המזבח ומטרתם לקשר בין דרך החיים לתפילה. התפילות שלנו עוסקות הרבה בבניין ירושלים ובית המקדש, ומתאים שהירושלמי, תלמודה של ארץ ישראל ידריך אותנו להשוות את הרגליים שמסמלות את המעשים שלנו, לערכים עליהם אנו חושבים ועליהם אנו מתפללים!

מהי ברכת הפופקורן?

בבואנו לדון אודות ברכת הפופקורן, עלינו להקדים עניין אחר. ידוע, כי חלק מהסוכר המצוי בזמננו, עשוי מקנים של סוכר הגדלים באדמה. ומבואר בדברי הרמב"ם ובפוסקים, שברכת הסוכר שלנו, היא ברכת "שהכל נהיה בדברו". ובגמרא במסכת ברכות (לו:) אמרו: "הומלתא דאתי מבי הנדואה, מברכין עליה בורא פרי האדמה". והסבר הדברים: הומלתא, היא זנגויל שמבשלים אותו בדבש, כמו מרקחת ("ריבה"), ברכתה בורא פרי האדמה. וכתב רבנו הטור (בסוף סימן רג), בשם המהר"ם מרוטנבורג בזו הלשון: "נראה לי, שעל בשמים שחוקין (טחונים) מעורבים יחד בסוכרא (בסוכר), מברכין בורא פרי האדמה, כמו הומלתא". וכתב מרן הבית יוסף, שלכאורה, הדבר פשוט שעל בשמים שחוקים עם סוכר מברכים בורא פרי האדמה, שהרי כן מבואר בפירוש בגמרא, לענין "הומלתא", ואם כן מה בא המהר"ם מרוטנבורג לחדש לנו בדבריו?

והסביר מרן הבית יוסף, שהיה מקום לומר שב"הומלתא" שנזכרה בגמרא, מדובר כאשר הבשמים ניכרים שלמים בתוך התערובת, שאז ודאי ברכתם בורא פרי האדמה, אבל במקרה של המהר"ם מרוטנבורג, מדובר אפילו בבשמים שחוקים לגמרי, ואז היה מקום לומר שהבשמים בטלים לגבי הסוכר, ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו, כדין ברכת הסוכר. לכן, חידש המהר"ם מרוטנבורג שאף בנדון זה מברכים בורא פרי האדמה, מפני שלא איכפת לנו מכך שהבשמים שחוקים לגמרי, ובכל מקרה מברכים עליהם את הברכה הראויה להם, ולא אומרים שהם בטלים לגבי הסוכר.

וכן פסק מרן בשלחן ערוך: "בשמים שחוקים ומעורבים עם סוכר, הבשמים עיקר, ומברך עליהם כדין ברכת הבשמים, ולא כדין ברכת הסוכר". וכתב בספר כף החיים, שכאן מדובר דווקא באופן שהבשמים אינם טחונים לגמרי, שאם הם טחונים לגמרי ולא ניכר כלל במראה שיש כאן בשמים אלו, הרי ברכתם שהכל נהיה בדברו. והביא שכן פסק בספר שני לוחות הברית (השל"ה). ומבואר אם כן לשיטתו, שכל מאכל שאינו ניכר במראהו מאין הוא בא, מברכים עליו שהכל נהיה בדברו.

אולם מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל, לאחר שדן בעניין זה, כתב, שאין דברי הכף החיים בזה מוכרחים, והביא מה שכתב בשו"ת בני יהודה לדחות את דברי השל"ה הקדוש בענין זה, שלעולם אנו נוקטים, שאף על פי שלא ניכרת צורת הפרי בתוך המאכל, אם הוא עיקר המאכל, מברכים עליו את ברכתו הראויה לו. ולכן, על בשמים הטחונים היטב ומעורבים בסוכר, יש לברך בורא פרי העץ, או בורא פרי האדמה, כפי הברכה הראויה לאותם הבשמים. ומכאן לברכת הפופקורן:

פופקורן עשוי מתירס, ואף שלדברי הכף החיים היה ראוי לברך עליו שהכל נהיה בדברו, שהרי המראה של הפופקורן אינו נראה כלל כמראה התירס, מכל מקום מאחר שביארנו שלהלכה אין חילוק בזה, לכן יש לברך על הפופקורן בורא פרי האדמה, כעיקר ברכת התירס. והגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל כתב לחזק את הדברים, שאף אם נאמר שדבר שבטלה צורתו לגמרי, מברכים עליו שהכל נהיה בדברו, זהו דוקא במקום שבטלה צורתו מחמת טחינה וכתישה וכיוצא בזה, אבל הפופקורן שמעולם לא נטחן, רק הוא תפוח מאד, אין זה נחשב שנשתנתה צורתו, ובפרט שהכל יודעים שהפופקורן עשוי מתירס, לכן להלכה אין ספק שיש לברך על הפופקורן "בורא פרי האדמה".

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי